Asiantuntijalausunto
Maija Lönnqvist, teollisuusneuvos
Heidi Pennanen, erityisasiantuntija
Työ- ja elinkeinoministeriö

10.11.2022

Talousvaliokunnalle:

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maa-asemista ja eräistä tutkista sekä avaruustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi maa-asemista ja eräistä tutkista sekä avaruustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää esityksen johdosta lausuntonaan seuraavaa.

1. Tausta

Avaruusjärjestelmän voidaan katsoa koostuvan avaruusesineistä kuten satelliiteista sekä näitä palvelevista maa-asemista. Nyt kiertoradalla olevista 21 suomalaisesta satelliitista 14 on kaupalliseen käyttöön tarkoitettuja, yksityisen yrityksen omistamia ja operoimia kaukokartoitussatelliitteja, joiden tuottamaa dataa on tarkoitus myydä sekä yksityisille että julkisille asiakkaille. Myös datan vastaanottoon liittyvän maa-asematoiminnan kannalta Suomen pohjoinen sijainti on otollinen ja tiedossa on erilaisia liiketoimintamalleja satelliittien tuottamaa dataa vastaanottavien maa-asemien perustamiseksi Suomeen. Satelliittidataan liittyykin paljon uusia liiketoiminnan ja tutkimuksen mahdollisuuksia, mutta samalla myös riskejä kansallisen turvallisuuden sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta. Tällaisia riskejä voivat olla esimerkiksi kaukokartoituskuvien välittäminen toimittajalle, joka käyttäisi tietoa Suomen tai ystävällismielisten valtioiden intressien vastaisesti tai terroristisiin tarkoituksiin. Samoin maa-asemat voivat olla riski kansalliselle turvallisuudelle esimerkiksi maa-aseman omistajuuden ja/tai sillä harjoitettavan toiminnan (datan vastaanotto, jakelu ja käyttö) kautta. Vastaavia kysymyksiä datan käyttötarkoituksesta ja sen turvallisuusriskeistä voi liittyä myös muuhun, kuten tutkilla vastaanotettuun dataan, joka on tarkoitettu tutkimuskäyttöön mutta voi sisältää riskin datan kaksikäyttöisyydestä.

Sääntelyhankkeessa on pyritty ottamaan huomioon teknologian nopea kehitys ja liiketoiminnan edellytykset sekä löytämään tasapaino kansallisen turvallisuuden ja liiketoiminnan edistämisen välillä. Myös dataan perustuvan tutkimuksen edellytyksistä pitää huolehtia. Tavoitteena tulisi olla ennustettavan ja oikeudellisesti selkeän toimintaympäristön luominen alan tehokkaan valvonnan sekä kilpailukyvyn ja kasvun edistämiseksi.

2. Asian valmistelu

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti maaliskuussa 2021 poikkihallinnollisen työryhmän valmistelemaan satelliittidatan jakelua ja käyttöä koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmässä ovat edustettuina TEM, LVM, PLM, UM, OKM, VM, YM, Maanmittauslaitos, Ilmatieteen laitos, Liikenne- ja viestintävirasto, Suomen akatemia, Business Finland ja Suojelupoliisi.

Työryhmän toimikautta jatkettiin 31.5.2022 asti. Työryhmä kokoontui kolmen viikon välein. Kokouksissaan se on kuullut sääntelyn alaan liittyviä yrityksiä.

Työryhmä valmisteli hallituksen esityksen kahdeksi laiksi: laiksi maa-asemista ja eräistä tutkista sekä laiksi avaruustoiminnasta annetun lain muuttamisesta. Hallituksen esitys oli lausuntokierroksella 16.3–21.4.2022. Tämän jälkeen se viimeisteltiin työryhmässä ja virkatyönä. Valmistelussa todettiin tarve myös sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamiselle avaruustoimintalakiin lisätyn seurantamaksun vuoksi.

Työryhmässä mukana olleet muut ministeriöt ja virastot pitävät hallituksen esitystä tärkeänä ja kiireellisenä. Valmistelu- ja lausuntovaiheessa kuultujen yritysten näkemykset on otettu huomioon tarkentamalla pykäliä ja perusteluja.

3. Esityksen pääasiallinen sisältö

Laissa maa-asemista ja eräistä tutkista säädettäisiin maa-aseman tai tutkan perustamisesta sekä maa-asema- ja tutkatoiminnan harjoittamisesta. Maa-aseman tai tutkan perustaminen ja maa-asema-tai tutka-toiminnan harjoittaminen olisi luvanvaraista. Lupaviranomaisena toimisi Liikenne- ja viestintävirasto. Luvan edellytyksenä olisi erityisesti toiminnan riskittömyys kansallisen turvallisuuden kannalta ja tiettyjen teknisten turvallisuusvaatimusten täyttyminen. Luvan käsittelyä varten pyydettäisiin lausuntoja turvallisuusviranomaisilta. Toiminnanharjoittaja olisi velvollinen raportoimaan toiminnastaan, ml. asiakkaistaan, lupaviranomaiselle.

Avaruustoiminnasta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset, jotka koskevat satelliittikaukokartoituksen harjoittamista avaruustoiminnan osana tai erikseen. Satelliittikaukokartoituksen harjoittaminen olisi luvanvaraista. Lupaviranomaisena toimisi työ- ja elinkeinoministeriö, joka jo nykyisen avaruustoimintalain nojalla toimii myös avaruustoiminnan lupaviranomaisena. Satelliittikaukokartoitusluvan edellytyksenä olisi erityisesti toiminnan riskittömyys kansallisen turvallisuuden kannalta ja tiettyjen teknisten turvallisuusvaatimusten täyttyminen. Luvan käsittelyä varten pyydettäisiin lausuntoja turvallisuusviranomaisilta. Kaukokartoitustoimija olisi velvollinen raportoimaan toiminnastaan, ml. asiakkaistaan, lupaviranomaiselle. Lakiin lisättäisiin sekä avaruustoimintaa että satelliittikaukokartoitusta koskevaa seuraamusmaksua koskeva säännös, joka korvaisi nykyiset säännökset rikosoikeudellisesta rangaistuksesta. Lakiin tehtäisiin lisäksi joitain pieniä teknisiä täsmennyksiä.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.